

U očekivanju novog režima kontrole emisije industrijskih gasova, energetske strategije u našem regionu i dalje se oslanjaju na tehnologiju koja nema budućnost: termoelektrane sa pogonom na ugalj

O sudbini sveta, odnosno civilizacije u kojoj živimo, odlučivaće se u decembru u Parizu. Tamo će se, kako su ovih dana izveštavali zapadni mediji, održati veliki samit „poslednje šanse”. Šanse da se zaustave pustošne klimatske promene i uvede čvrst i univerzalno obavezujući režim za kontrolu i radikalno smanjivanje emisija industrijskih gasova u atmosferu, onih koji stvaraju „efekat staklene bašte” i doprinose globalnom zagrevanju. O klimatskim promenama debatuje se već duže od pola veka, a da se klima menja već se svugde oseća: više je suša, ali i poplava, češći su uragani, okeani i mora su topliji, a oko Zemljinih polova sve je manje leda. Čini se, međutim, da se tek sada formira konsenzus da je to rezultat funkcionisanja današnje civilizacije, u čijim su temeljima pohlepa za profitom i nemar prema prirodnom okruženju.

Ima, doduše, još nevernih Toma, pa je u nauku i politiku morao da se umeša i jedan verski poglavar – papa Franja, koji „nema nijednu diviziju”, ali ima veliki autoritet, ne samo među 1,2 milijarde katolika.

U obimnoj poslanici od oko 190 stranica, on je poručio da su klimatske promene stvarne i da izazivaju sve veće probleme, koji nisu samo ekološki, nego i socijalni, ekonomski, politički... „Ako se postojeći trendovi nastave, već u ovom veku možemo biti svedoci ogromnih klimatskih promena i razaranju ekosistema bez presedana, sa ozbiljnim posledicama za svakoga”, poručio je papa.

Tim povodom, da bi se dolazeća katastrofa približila običnim ljudima, u britanskim medijima su objavljeni tekstovi koji konstatuju da će kraj sveta kakvog znamo dočekati već deca koja se rađaju ovih dana.

Poruka nauke, koju zastupa (na momente) kontroverzni Međuvladin komitet za klimatske promene, koji pod pokroviteljstvom UN izdaje saopštenja o naučnim saznanjima koja se tiču globalnog zagrevanja (osnovan 1988), glasi da je, po svoj prilici, poslednji čas, a možda je već i kasno, da se spreči da prosečna globalna temperatura u ovom veku poraste za dva stepena u odnosu na temperaturni prosek iz preindustrijskog doba, posle čega slede pomenuti ekološki poremećaji.

Samo zbog dva stepena? To ne izgleda mnogo, ali, upozoravaju naučnici, treba imati u vidu da je temperaturna razlika između današnjice i poslednjeg ledenog doba – samo pet stepeni. Upozoravaju i da će, ako se postojeći trendovi nastave, globalna pregrejanost dostići čak oko četiri stepena. Malo na termometru, ali suviše – čak nepodnošljivo – za ovu planetu i sve njene stanovnike, uključujući i one najinteligentnije, koji su najodgovorniji za ovakav

scenario.

Plan za „dekarbonizaciju”

Taj scenario je, dakle, moguć, pa otuda globalna mobilizacija da se on spreči. Pariski samit, mamutski skup političara, diplomata, birokrata, naučnika, ekoloških aktivista, industrijskih lobista i novinara iz 196 zemalja - očekuje se da će ukupno biti oko 50.000 učesnika - zbog svega ovoga treba da bude prekretnički. Da mu rezultat ne budu samo zaključci i deklaracije, nego i konkretne, univerzalno prihvaćene obaveze, kao i mehanizmi za njihovo sprovođenje i nadgledanje. Najmanje za period do 2030, a verovatno i iza toga.

Glavni cilj je da se smanji emisija ugljen-dioksida (CO₂), koji fenomenu staklene bašte doprinosi sa više od 50 odsto. On je nusproizvod upotrebe fosilnih goriva (nafta i njeni derivati, ugalj...), pa je na dnevnom redu i takozvana „dekarbonizacija” (karbon je engleska reč za ugljenik) globalne ekonomije.

Neke obaveze u tom pogledu već su preuzete: Evropska unija u celini svoju emisiju „gasova staklene bašte” do 2030. će smanjiti za čak 40 odsto u odnosu na nivo iz 1990, SAD za 26 do 28 odsto (u poređenju sa emisijom iz 2005), dok je Kina najavila da će rast emisije njene još zahuktale industrije od 2030. početi da opada.

Svoje ciljeve do Pariza treba da obelodane i druge zemlje, bez obzira na stepen ekonomske razvijenosti. Srbija je među prvima iz našeg regiona najavila da će emitovanje ovih gasova do ciljne 2030. smanjiti za 9,8 odsto, na čemu joj je odmah čestitano, ali se kasnije ispostavilo da je nešto sporno s matematikom iz tog dokumenta.

I pariski ekološko-energetski samit, na kome će se, kako sada stvari stoje, u ime svojih šefova, predsednika, premijera i krunisanih glava, dogovarati ministri, suočiće se, kao i prethodni, s elementarnom činjenicom da je svakom političaru veoma teško da danas prihvati nepopularne odluke - svako smanjenje emisije gasova ima neposrednu ekonomsku cenu - čiji će se rezultati osetiti tek dugo pošto ode s vlasti. To se veoma uverljivo videlo na klimatskom samitu u Kopenhagenu 2009, koji je imao veoma haotično završnicu.

Solidarnost i odgovornost

To znači da će manje-više sve morati da bude utanačeno pre pariskog klimatskog vašara (EU je svoj dogovor postigla sredinom ovog meseca, na sastanku u Nemačkoj). Ne samo kad je reč o kvantitetu emisija, nego i kako da se to plati.

Industrijske zemlje iz grupacije G-7 već su u tom pogledu najavile da će obezbediti fond od 30 milijardi dolara, kao pomoć siromašnim zemljama da smanje svoje emisije, s tim da su najavile da od 2020. sredstva za ovu svrhu ne bi smela da budu manja od 100 milijardi godišnje.

Na delu, dakle, treba da bude princip solidarnosti i - različitih odgovornosti. Na

međunarodnim klimatskim forumima stalno se polemiše o nesrazmernoj odgovornosti za problem globalnog zagrevanja, pri čemu je glavna meta industrijski Zapad, pre svega Amerika, koja sa pet odsto svetske populacije troši četvrtinu globalnih energetske resursa (i u istom postotku je doprinosila klimatskim poremećajima).

Mnogoljudne zemlje u razvoju, Kina i Indija pre svih, insistirale su da i one pređu isti put: da svojim industrijama ne nameću ekološke troškove dok jačaju, jer to, dok su bile u razvoju, nisu činile ni američke ni evropske, što je argument kojem je bilo teško suprotstaviti se. Taj sukob interesa „prvog” i (do juče) „trećeg” sveta još nije prevaziđen, mada je iz toga proistekla formula „zajedničkih, ali različitih odgovornosti”. Nismo, dakle, svi podjednako prljali, da bismo na ravne časti delili troškove čišćenja.

Dim na Balkanu

Ovo se odnosi i na naš region – na Srbiju, BiH, Crnu Goru, Makedoniju, Kosovo i Albaniju – države koje, prema ocenama iz raznih izveštaja EU i nevladinih organizacija, u ovom momentu previše zaostaju u harmonizaciji svojih energetske politika vezanih za životnu sredinu i klimatske promene.

Dragana Mileusnić, koordinatorka za energetske politike jugoistočne Evrope pri evropskom sekretarijatu Mreže za klimatsko delovanje (CAN), u tekstu koji je napisala za portal „Euroaktiv”, kaže da je ovo „jedno od najzahtevnijih poglavlja u pristupnim pregovorima, s obzirom na to da obuhvata trećinu ukupnog zakonodavstva koje treba preneti u nacionalni pravni sistem”.

Ona konstatuje da je, takođe, „i jedno od najskupljih”: „Konzervativne procene ukazuju da bi Srbija sama trebalo da utroši oko 10,5 milijardi evra za dostizanje standarda u ovoj oblasti, što je gotovo četvrtina bruto domaćeg proizvoda”.

Glavni problem je energetska infrastruktura: Srbija dve trećine svojih potreba za strujom podmiruje iz već raubovanih i tehnološki zastarelih termocentrala na nekvalitetni ugalj (lignit), koje doduše planira da modernizuje – ali i da izgradi nove, pri čemu se najčešće pominje sporazum sa Kinom o kreditu od 600 miliona dolara za izgradnju novih pogona Termocentrale „Kostolac”.

U Nacrtu strategije razvoja energetike Srbije za period do 2025. sa projekcijama do 2030. od uglja se ne odustaje, već ostaje primarni energent za proizvodnju struje, dok Dragana Mileusnić u pomenutom tekstu naglašava da „ugalj nema budućnost u našem energetske miksu”.

Preveliko oslanjanje na ugalj ima i fiskalnu dimenziju: Srbija će morati da opravda i direktne i skrivene subvencije energetske sektoru (garant je kredita za Kostolac, s obzirom na to da je EPS javno preduzeće), dok su prihodi od struje deo budžetskog bilansa.

Poseban problem je naša energetska neefikasnost: prema izveštaju nevladine organizacije „Benkvoč network“, koja prati aktivnosti međunarodnih finansijskih institucija u centralnoj i istočnoj Evropi, potrošnja energije po glavi stanovnika u Srbiji je četiri puta veća od one u Nemačkoj (pri čemu su gubici u prenosu struje čak petina finalne potrošnje).

Prema računici ove NVO, ako se uvede „taksa na ugljen-dioksid“ koji se emituje u nacionalnim granicama, troškovi proizvodnje struje mogli bi da porastu za između 130 i 770 miliona evra godišnje – zavisno od jedinične visine te takse.

Globalno pregrevanje za rezultat očigledno ima i domaće dogorevanje. Drmaće nas, dakle, struja.

Dva puta do 2025.

Dokument „Nacrt strategije razvoja energetike Republike Srbije za period do 2025. godine, sa projekcijama do 2030. godine“ ušao je u skupštinsku proceduru i očekivano je da će biti povod za polemike, s obzirom na globalni energetski kontekst i domaće energetske opcije koje nudi.

Po porudžbini Ministarstva energetike, razvoja i zaštite životne sredine, dokumenat je izradio Rudarsko-geološki fakultet beogradskog univerziteta, a dovršen je u junu 2013.

Strategija energetiku, naravno, sagledava u funkciji privrednog razvoja, analizira energetske resurse (ugalj, naftu i prirodni gas, uljne škriljce i obnovljive izvore energije), i nudi strateške prioritete razvoja, uzimajući u obzir, s jedne strane, globalno okruženje, a domaće, socijalne i ekonomske potrebe i mogućnosti, s druge.

U dokumentu su predviđena dva scenarija do 2025, odnosno 2030: prvi podrazumeva nastavak dosadašnje prakse u potrošnji energije, dok drugi predviđa „maksimalno promovisanje mera energetske efikasnosti u svim fazama energetskog ciklusa“.

Prema prvom scenariju, pokazatelji potrošnje energije (količina energije po jedinici stvorenog BDP-a) u industriji i poljoprivredi ostaju isti kao u baznoj 2010. godini.

Prognozirani rast potrošnje energije u proizvodnim sektorima vezan je za predviđeni privredni rast.

Druga opcija, primena mera energetske efikasnosti, sadrži mere za smanjenje potrošnje u skladu s obavezama iz Ugovora o osnivanju Energetske zajednice, što znači da stopu privrednog rasta ne mora obavezno da prati i stopa povećanja potrošnje energije.

Potrošnja struje do 2025/30, međutim, raste u oba scenarija.

U analizi stanja i mogućnosti energetike Srbije, kao unutrašnje slabosti vide se visoka eksterna energetska zavisnost, neekonomske cene energije i disparitet cena energije i energenata, nizak stepen naplate utrošene struje i prirodnog gasa i, na kraju, neracionalno korišćenje energije.

Kao pretnje razvoju vide se „aktuelni krizni tokovi energenata u svetu i mogućnosti novih energetske šokova, globalna razilaženja oko politike klimatskih promena i strategije čistije energetike“, kao i produbljivanje socijalne i ekonomske krize, rast siromaštva, prezaduženost i usporen privredni razvoj zemlje, nepovoljni demografski trendovi, ali i „politički oportunizam i nespremnost za depolitizaciju i profesionalizaciju energetike“. Ključno polazište nacrtu strategije jeste da će „energetika Srbije morati i da bude tržišno utemeljena i ekonomski efikasna, u meri da generiše sopstveni razvoj, ali i da predstavlja generator i sigurnu osnovu razvoja zemlje“.

Šta će, s obzirom na aktuelnu dinamiku globalnog energetske sektora i mogućí novi klimatski konsenzus, u predloženoj strategiji morati da bude dopunjeno ili promenjeno, pokazaće proces njenog usvajanja.

Izvor; Politika